

Η προληπτική ιατρική στην Παλαιά Διαθήκη

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Οι νεώτερες έρευνες της ιατρικής τείνουν στο συμπέρασμα ότι πολλές από τις διατάξεις του Μωσαϊκού Νόμου, αλλά και εν γένει της Παλαιάς Διαθήκης, έχουν ως σκοπό τη διαφύλαξη της δημόσιας υγείας. Οι

θρησκευτικές τους αναγωγές δηλαδή, απλά προσφέρουν μία θεολογική κάλυψη σε προληπτικές ιατρικές πρακτικές. Γι' αυτό και ο Μωυσής χαρακτηρίζεται ως ένας από τους αρχαιότερους υγιεινολόγους [1].

Από θεολογικής πλευράς η άποψη αυτή δεν φαίνεται να έχει αποδειχθεί και γι' αυτό, παρά τις όποιες συναφείς έρευνες ή αναφορές, δεν έχει κυριαρχήσει. Η Π.Δ. ήταν και παραμένει η περιγραφή της ιστορίας του Ισραήλ και της σχέσης του Θεού με τον εκλεκτό λαό του[2].

Η ασθένεια στην Π.Δ. θεωρείται ως κατάσταση αδυναμίας και εξασθένησης[3]. Οι ιατρικές περιγραφές στην Π.Δ. είναι περιληπτικές και αφορούν κυρίως δερματικές παθήσεις, πληγές και κατάγματα, πυρετό και ταραχή[4]. Δεν αναζητεί η Π.Δ. συνήθως φυσικές αιτίες και θεωρεί την ασθένεια κυρίως ως αποτέλεσμα της απομάκρυνσης του Ισραήλ από τον Θεό. Έτσι ο Θεός εμφανίζεται ως ο παραχωρών την ασθένεια[5], αλλά και αυτός που τη θεραπεύει[6]. Το σχήμα ασθένεια – θεραπεία συνδέεται πάντοτε σχεδόν με τη σχέση Θεού και ανθρώπου, γι' αυτό και έχει θεολογικό περιεχόμενο. Όσο ο άνθρωπος παραμένει συνδεδεμένος με τον Θεό είναι υγιής. Η απομάκρυνσή του από Εκείνον συνεπάγεται φθορά, ασθένεια και τελικά θάνατο. Η άποψη αυτή διατρέχει ολόκληρη την Π.Δ. από την Γένεση ως τους Προφήτες, τους Ψαλμούς και την Σοφιολογική Γραμματεία[7]. Έτσι η θεραπεία της ασθένειας συνδέεται με καθαρμούς τελετουργικού χαρακτήρα, με προσευχή, αλλά και με ιατρικές πρακτικές[8].

Η έννοια της πρόληψης στην Π.Δ. ακολουθεί και αυτή την ίδια πορεία με το σχήμα ασθένεια και θεραπεία. Συνδέεται με τη σχέση Θεού και ανθρώπου και λαμβάνει πρώτα θεολογικό και δευτερευόντως βιολογικό περιεχόμενο. Σχετίζεται κυρίως με τη θεώρηση ότι η ασθένεια είναι στενά συνδεδεμένη με την αμαρτία[9]. Το βασικό αξίωμα είναι ότι ο Θεός δημιουργεί, όπως λέει ο Μέγας Βασίλειος, τον άνθρωπο εξ αρχής «ευθύν», δηλαδή υγιή, χωρίς ασθένειες[10]. Τον καθιστά βασιλέα της κτίσεως και κάτοικο του Παραδείσου δίνοντάς του εξουσία σε όλη την κτίση. Ταυτόχρονα όμως του θέτει κάποια όρια προφύλαξης με την εντολή αποχής από τη βρώση του «ξύλου της γνώσεως». Η εντολή συνοδεύεται από την προειδοποίηση της ελεύσεως του θανάτου στην περίπτωση της παρακοής. Έτσι, θα μπορούσαμε να διακινδυνεύσουμε να πούμε ότι η πρόληψη έχει την αρχική καταβολή της στην σχέση Θεού και ανθρώπου, πριν από την εμφάνιση της ασθένειας, της φθοράς και του θανάτου. Ο Άγιος Κύριλλος Αλεξανδρείας λέει ότι ο Θεός κατέστησε τον άνθρωπο «*βασιλέα τε και κύριον*». Θέλοντας να τον διαφυλάξει σε αυτό το αξίωμα και να τον προφυλάξει από την διολίσθηση στην αμαρτία και στις συνέπειές της, την ασθένεια, τη φθορά και το θάνατο, του δίνει ως προληπτικό μέσο την «*κολάζουσα απειλήν*»[11]. Η πρόληψη αυτή είχε ιδιαίτερη αξία για τον

Πρωτόπλαστο, αφού δεν είχε καμία πείρα της αμαρτίας και του εξ αυτής επερχομένου κακού[12].

Από την στιγμή της πτώσεως και της εξόδου του ανθρώπου από τον Παράδεισο η ιστορία του Ισραήλ, αλλά και των ανθρώπων εν γένει εντός της Π.Δ. βρίθει προληπτικών ενεργειών και προειδοποιήσεων για επερχόμενα κακά και ιδιαίτερα για ασθένειες και θάνατο[13]. Ο Θεός προειδοποιεί τον Αβραάμ και τον Λωτ για την καταστροφή των Σοδόμων και των Γομόρων[14], τους Ισραηλίτες δια μέσου του Μωυσή, τους Βασιλείς και τον λαό δια μέσου των Κριτών και των Προφητών. Σε όλες τις περιπτώσεις το βιολογικό κακό, η ασθένεια και ο θάνατος θεωρούνται πάντοτε μέσα από το πρίσμα της σχέσης Θεού και ανθρώπου. Σε αυτό το πνεύμα η πρόληψη προέρχεται από τον Θεό και εκφράζεται είτε από τον ίδιο είτε από τα όργανά Του.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] Βλ. σελ. 9.

[2] Σύντομη εισαγωγή στην Παλαιά Διαθήκη, μετάφραση Δ. Καϊμάκης, Θεσσαλονίκη, 2001, σελ. 35.

[3] Ψαλμ., 37,11.

[4] Xavier Leon-Dufour, Λεξικό Βιβλικής Θεολογίας, μτφρ. Σάββα Αγουρίδη, «Αγάπη», σελ. 150.

[5] Δευτ. 28,59.

[6] Έξ., 15,26.

[7] Εξ. 4,6, Ιωβ 16,12, Ψαλμ.38,11.

[8] «Krankheit», Reclams Bibel Lexikon, Στουτγάρδη 1982, σελ. 285.

[9] Xavier Leon-Dufour, ό.π., σελ. 151.

[10] Γεν. 2.

[11] Κυρίλλου Αλεξανδρείας, Γλαφυρών εις Γένεσιν, Λόγος Α΄, PG 69, 20 CD.

[12] «Αμαρτίας μεν γαρ ούπω τις ήν επί της γης ο τρόπος, ενός όντος και μόνου. Ίνα δε γένοιτο και υπό νόμον, επενοείτο τις αυτώ και φυλακής τρόπος...», ό.π. 20 D.

[13] Εξ. 9, 1-12, Δευτ. 28,21.

[14] Πρβλ. Εξ.12,23, 2 Βας. 24,15, 4 Βας. 19,35.

Παρατήρηση: Η ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ συνεχίζει την παρουσίαση - υπό τη μορφή σειράς άρθρων - της διπλωματικής εργασίας "Η Βιοηθική Θεώρηση της Προληπτικής Ιατρικής" που εκπόνησε η θεολόγος Δήμητρα Μπότσαρη υπό την επίβλεψη του καθηγητή π. Βασίλειου Καλλιακμάνη, στη θεολογική σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.